

'Prehistorische' postzegels

Bram Langeveld¹

Hoewel er in 2022 nog 1861 miljoen binnenlandse brievenbuspoststukken werden verstuurd, waarvan 105 miljoen stuks consumentenpost (Autoriteit Consument & Markt, 2023), dus heel wat ruimte voor postzegels, zal een postzegel voor veel mensen wellicht toch een beetje als iets prehistorisch voelen. In een recente uitgave deed PostNL daar, op positieve wijze, nog een schepje bovenop: een twaalfdelige postzegelserie over prehistorische dieren (Anoniem, 2023).

Elke fossielenverzamelaar weet dat fossielen op postzegel-formaat meestal niet goed werken. Niet voor niets worden fossielen in Afzettingen en Cainozoic Research het liefst zo groot mogelijk afgebeeld. Anders valt er niets aan te zien en levert zo'n plaatje meestal meer vragen dan antwoorden! Toen er op 21 november 2022 een e-mail van PostNL binnenkwam bij het Natuurhistorisch Museum Rotterdam met het verzoek tot samenwerking bij een door PostNL Collect Club uit te brengen 'officiële' persoonlijke postzegelserie over prehistorische dieren (en ik die mail in de schoenen geschoven kreeg), zag ik de bui dus al hangen. Toch liet ik de door PostNL ingeschakelde vormgevers naar het museum komen, omdat we in dat museum met een PR-budget van € 0 nooit een kans op gratis reclame (in de breedste zin van het woord) afslaan. En elke promotie van (inheemse) paleontologie is natuurlijk goed. Daarnaast had ik als kind zelf ook een blauwe maandag fossielen/prehistorische dieren op postzegels verzameld en was ik dus wel benieuwd naar hoe of wat.

Na hun bezoek deelden de vormgevers al snel mijn mening dat dit niet echt lekker zou gaan werken met alleen de fossielen, hoe boeiend die objecten op zich ook zijn. Een mammoetdijbeen op drie centimeter hoogte werkt gewoon niet. En veel botten zijn op zich niet heel erg typisch of herkenbaar voor de niet-in-de-paleontologie-ingewijde-postzegelverzamelaar/-plakker. Toen stelde ik voor Remie Bakker van Manimal Works in Rotterdam aan te haken. Remie Bakker creëert wetenschappelijk verantwoorde, levensechte reconstructies (modellen, vaak op ware grootte) van uitgestorven dieren (Anoniem, 2017; Laban, 2017) en fotografeert zijn werk voor oplevering vaak in een zo natuurlijk mogelijk habitat (bv. Mol & De Vos, 2001; Mol & Lacombat, 2010; Mol, 2011; Mol & Langeveld, 2016). Dat levert prachtig en aansprekend beeldmateriaal op. Dat beeldmateriaal zou absoluut onmisbaar zijn om er een mooie postzegelserie van te maken. PostNL was gelukkig snel overtuigd en zo ontstond er een vruchtbare samenwerking. Het Natuurhistorisch Museum Rotterdam leverde beelden van de fossielen uit eigen collectie (behalve die van *Nothosaurus* en de hoektand van *Homotherium*; en de fraaie onderkaak van *Anancus* is een afgietsel), tekst en inhoudelijke instructies (ouderdom, samenhang tussen de verschillende fossielen, enz.), Remie Bakker leverde beeld van zijn modellen (dat nog werd aangevuld met zijn illustraties voor *Tranatocetus*

1

2

maregermanicum en *Platalearostrum hoekmani*) dat de dode dieren weer tot leven wekte en de vormgevers (studio026) maakten er een mooi en samenhangend geheel van.

Doordat PostNL met het Natuurhistorisch Museum Rotterdam en Manimal Works de samenwerking zocht, ontstond als vanzelf een focus op tertiaire en vooral kwartaire (pleistocene; Liscaljet, 2023) fossielen. Die fossielen/soorten vormen immers op afstand de hoofdmoot van het werk van Remie Bakker (de beschikbaarheid van die beelden werd leidend) en van de fossielencollectie van het museum. Op basis daarvan werd de volgende selectie gemaakt (zie lijst hieronder): van oud naar jong, met toegevoegd de collectie nummers van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam en de vondstgegevens.

- **Nothosaurus Nothosaurus**
- **De Vos-vinvis *Nehalaennia devossi***
NMR999100014035, bij Terneuzen, 13 mei 2015 (holotype).
- **Grote zeefvinvis *Tranatocetus maregermanicum***
NMR999100016680, Westerschelde bij Terneuzen, 3 december 2014 (holotype).
- **Hoekmans stompsnuitdolfijn *Platalearostrum hoekmani***
NMR999100005362, schedelfragment, zuidelijke Noordzee, Noordhinder, 11 november 2008 (holotype) en NMR99910000678, kaakfragment, Yerseke (opgezogen materiaal uit de Noordzee), 25 juni 1999.
- **Mastodont *Anancus arvernensis***
NMR999100009751, onderkaak, Oosterschelde, 1973 (afgietsel) en NMR999100010055, handwortelbeen, Yerseke (opgezogen materiaal uit de Noordzee).
- **Reuzenbever *Trogotherium cuvieri***
NMR999100205281, snijtand, Rotterdam, Maasvlakte, 1980-1990 en NMR999100016686, scheenbeen, Rotterdam, Maasvlakte 2, 13 mei 2018.
- **Oeros *Bos primigenius***
NMR999100010319, schedel, Zwolle, Helderlichtplas en NMR999100013791, scheenbeen, Noordzee, De Wielingen, 9 september 2016.
- **Sabeltandkat *Homotherium latidens***
NMR999100001695, onderkaak, Noordzee, ten zuidoosten van de Bruine Bank, maart 2000.
- **Wolharige mammoet *Mammuthus primigenius***
NMR999100007697, wervel, Noordzee, zandwingebied Maasvlakte 2, 8 juni 2011 en NMR999100006939, kies, Noordzee, zandwingebied Maasvlakte 2, 17 februari 2010.
- **Wolharige neushoorn *Coelodonta antiquitatis***
NMR999100008603, dijbeen, Zwolle en NMR999100000489, kies, Westerschelde bij Ellewoutsdijk.
- **Steppewisent *Bison priscus***
NMR999100010320, schedel, omgeving Zwolle en NMR999100009372, middenhandsbeen, Noordzee.
- **Reuzenalk *Pinguinus impennis***
NMR998900005959, opperarmbeen, Yerseke (opgezogen materiaal uit de Noordzee), 2009 en NMR998900004370, ravenbeksbeen, strand de Zandmotor, 2012-2015.

Sommige van onze soorten zijn niet zo origineel, maar wel erg herkenbaar (zoals de wolharige mammoet, die al zeker tien keer (Winkler Prins, 1989, 1992) en waarschijnlijk vaker is afgebeeld op een postzegel), andere soorten zijn juist volstrekt uniek op een postzegel, zoals de recent beschreven *Nehalaennia devossi* en *Tranatocetus maregermanicum* (fig. 1) (waarvan de holotypen werden afgebeeld).

De door PostNL Collect Club uitgegeven postzegelserie Prehistorische dieren bestaat uit twaalf vellen met per vel vijf verschillende postzegels van één prehistorisch dier; elke met waarde 1. De oriëntatie van de zegels is steeds liggend en het formaat bedraagt vier bij drie centimeter. Er verschenen drie vellen per kwartaal tussen 13 juni 2023 en 19 maart 2024. Op de postzegels zelf staan afwisselend (details van) de fossielen (twee stuks) en (details van) de reconstructies (drie stuks). Op alle postzegels wordt rechtsboven de Nederlandse naam van het prehistorische dier vermeld en rechts onder de naam van de serie. Ik heb niet geprobeerd de lange en saaie collectie nummers te laten vermelden, maar het is wel gelukt om bij elke postzegel met een fossiel ook de naam van het bot te laten drukken. Zo hebben we het voor elkaar gekregen om het woord ‘ravenbeksbeen’ op een postzegel te krijgen (zie fig. 2). Dat moet welhaast een unicum zijn! Op elke postzegel met de reconstructie wordt de geologische ouderdom vermeld. Op het vel staat een (deel van een) reconstructie groot afgebeeld samen met een korte begeleidende tekst en helemaal linksboven een sterk vereenvoudigde chronostratigrafische kolom met de geologische ouderdom, daaronder de naam van de serie; rechtsboven staan de Nederlandse en wetenschappelijke naam. Natuurlijk ontbreekt het logo van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam niet en ook wordt Manimal Works vermeld.

Er ontstond dus een postzegelserie over prehistorische gewervelde dieren zonder dinosaur. Dat laatste is best bijzonder (Winkler Prins, 2001); en überhaupt zijn er weinig Nederlandse postzegels met prehistorische dieren/fossielen. De eerste en voor 61 jaar enige Nederlandse postzegel met een fossiel werd in 1962 uitgegeven en betreft een ammoniet op een zomerzegel (Anoniem, 1962; Sluyk & Steenken, 1967). De postzegel was onderdeel van een serie van vijf zomerpostzegels met het Nederlands museumbezit als onderwerp. Zomerpostzegels werden elke zomer, van 1935 t/m 2010 uitgegeven (Anoniem, 1935; Hylkema, 2010) en hadden steeds een bepaald thema en een toeslag op de verkoopprijs. Die meeropbrengst was bestemd voor culturele en sociale doeleinden (Anoniem, 1935). Aanleiding voor het thema in 1962 was het congres van het ICOM (International Council of Museums) dat dat jaar in Nederland werd gehouden. Het ging om een detail van een schilderij en van een scheepsmodel, een beeldje, een historische klok en de ammoniet. Het fossiel was onderdeel van de collectie van het Zoölogisch Museum Amsterdam (Anoniem, 1962) en betreft *Pleuroceras spinatum* uit de Jura (Winkler Prins, 1987). De binnenzijde van de kaft van Staringia 13 (Werkgroep Cephalopoden, 2012) beeldt

deze postzegel, op de bijbehorende maximumkaart, fraai af. De fossielenzegel toont in het midden een afdruk (indruk) van een ammoniet en aan de bovenzijde twee delen van positieve stukken. Van de serie bleek deze foto het lastigst te maken; een fotogeniek onderwerp vinden was niet eenvoudig (Anoniem, 1962). Dat was ook heel herkenbaar in ons proces. In zijn mooie overzicht geeft Winkler Prins (1987-2001) aan dat dit de enige Nederlandse postzegel met een fossiel is. Sindsdien is er eigenlijk niets bij gekomen. Op het vel 'Mooi Nederland' uit 2006 is direct naast een zegel (dus niet op de zegel zelf) het skelet van een kleine theropode te zien, als minuscule onderdeel van een druk vel over de stad Leiden. Uit 2006 en 2016 komen Nederlandse zegels met reconstructies (maar geen fossielen) van *Tyrannosaurus* en een kinderpostzegelvel uit 1995 toont een kindertekening met iets dat kan doorgaan voor een dinosaurus (Van Eijden, 2024). Meer lijkt er niet te zijn, hoewel Kogan (2024) nog aangeeft dat er allerlei persoonlijke postzegels zijn, waarop fossielen zijn afgebeeld. Dit gaat om persoonlijke postzegels in kleine oplage (vanaf vijf stuks), door particulieren gemaakt. Dat kan al sinds 2006 (Anoniem, 2006; Bakhuizen van den Brink, 2006) en de laatste jaren zelfs in de PostNL-app. Pas toen op 13 juni 2023 de eerste drie vellen van de serie Prehistorische dieren van PostNL verschenen, met de De Vos-vinvis, de wolharige mammoet en de sabeltandkat, was er dus een echte opvolger van de zegel uit 1962. De combinatie van echte fossielen en reconstructies is trouwens tamelijk bijzonder; een blik op het beeld en de lijst van Winkler Prins (1987-2001) geeft aan dat het overwegend om reconstructies op de zegels gaat; slechts zelden om de fossielen. Bij gewervelden is dat logischerwijs nog sterker het geval dan bij ongewervelden. Ook bij ons ligt de nadruk op reconstructies (drie zegels per vel, tegen twee met fossielen per vel). Het spreekt voor zich dat de postzegels uit de verschillende jaren en landen een interessant beeld geven van de fossielenrijkdom en vooral van interpretaties/reconstructies van uitgestorven dieren door de tijd heen. Daarnaast dragen/droegen ze bij aan popularisering van de paleontologie en postzegels leidden tenminste een keer toevalligerwijs tot het aanleggen van een fossielencollectie (Schouwenburg & Hendriks, 2010).

De zegels uit de postzegelserie Prehistorische dieren kosten niet meer dan normale postzegels en zijn (per diersoort, dus per vel van vijf zegels) verkrijgbaar via https://shop.postnl.nl/webshop/collect-club?series_filter=5519. Let op: het gaat om een gelimiteerde oplage van 5000 vellen per uitgifte. Het beste nieuws: PostNL stuurt die postzegels zelfs helemaal zonder verzendkosten naar u op!

Literatuur

- Anoniem, 1935. Nederland. – *Nederlandsch Maandblad voor Philatelie* 14: 51-52.
- Anoniem, 1962. Het ontstaan van een emissie. – *Nederlandsch Maandblad voor Philatelie* 39: 201-202.
- Anoniem, 2006. Nieuws op het postkantoor. – *Filatelie* 84: 332.
- Anoniem, 2017. V.d. Lijnonderscheiding Remie Bakker. – *Cranium* 34 (1): 7.
- Anoniem, 2023. 'Landgenoten' uit de prehistorie. – *Collect* 115: 14.
- Autoriteit Consument & Markt, 2023. Post- en pakketmonitor 2022. – [https://public.tableau.com/app/profile/autoriteit.consument.en.markt/viz/Post-enpakketmonitor/OVER\(geraadpleegd 6-1-2024\)](https://public.tableau.com/app/profile/autoriteit.consument.en.markt/viz/Post-enpakketmonitor/OVER(geraadpleegd%206-1-2024)).
- Bakhuizen van den Brink, R., 2006. Persoonlijke postzegels 2006; tweeëntwintig nieuwe zegels? – *Filatelie* 84: 414.
- Hylkema, B., 2010. 2011, einde uitgifte zomerpostzegels. – [https://www.postzegelblog.nl/2010/10/16/2011-einde-uitgifte-zomerpostzegels/\(geraadpleegd 7-1-2024\)](https://www.postzegelblog.nl/2010/10/16/2011-einde-uitgifte-zomerpostzegels/(geraadpleegd%207-1-2024)).
- Kogan, M., 2024. The Netherlands. Fossils and reconstructions of dinosaurs and other prehistoric animals on stamps and postmarks of the Netherlands. – www.paleophilatelie.eu/country/netherlands.html (geraadpleegd 6-1-2024).
- Laban, C., 2017. De Van der Lijnonderscheiding uitgereikt aan kunstenaar Remie Bakker. – *Grondboor & Hamer* 71: 92-93.
- Liscaljet, N., 2023. Pleistocene postzegels. – *Cranium* 40 (2): 9.
- Mol, D., 2011. Een schaalmodel van *Elephas antiquus* Falconer & Cautley 1847, de laat-pleistocene bosolifant. – *Cranium* 28 (1): 51-55.
- Mol, D. & B. Langeveld, 2016. Safari mammoetsteppe. – *Historyland, Hellevoetsluis*.
- Mol, D. & F. Lacombat, 2010. Mammouths & Mastodontes de Haute-Loire/Mammoths & Mastodons of Haute-Loire. – Editions Jeanne-d'Arc, Le Puy-en-Velay.
- Mol, D. & J. de Vos, 2001. Ontmoeting met de wolharige neushoorn, een bewoner van de mammoetsteppe. – *Grondboor & Hamer* 55 (4): 2-10.
- Schouwenburg, C. & J. Hendriks, 2010. De collectie Hendriks. – *Cranium* 27 (2): 67-69.
- Sluyk, D. & W.F. Steenken, 1967. Geologie in miniatuur (Geologische motieven op postzegels). – *Grondboor & Hamer* 21: 41-51.
- Van Eijden, T., 2024. Prehistoric life on stamps. – stampedout.nl (geraadpleegd 6-1-2024).
- Werkgroep Cephalopoden, 2012. Fossiele Cephalopoden van Nederland. – *Staringia* 13: 1-227.
- Winkler Prins, C.F., 1987. Fossielen op postzegels. – *Gea* 20: 93-100.
- Winkler Prins, C.F., 1988. Fossielen op postzegels II. – *Gea* 21: 51-55.
- Winkler Prins, C.F., 1989. Fossielen op postzegels III. – *Gea* 22: 49-52.
- Winkler Prins, C.F., 1992. Fossielen op postzegels IV. – *Gea* 25: 105-112.
- Winkler Prins, C.F., 2001. Fossielen op postzegels V. – *Gea* 34: 27-31.

¹Bram Langeveld, *Natuurhistorisch Museum Rotterdam, Westzeedijk 345, 3015 AA Rotterdam, e-mail: langeveld@hetnatuurhistorisch.nl*